

A KÖNYVTÁROS SZEREPE A SZABADPOLCOS KÖNYVTÁRBAN

KUNZ, Fritz: Der Bibliothekar in der Freihandbibliothek. = Bibliothekar (Berlin). 15. Jg. 1961. 11.no.1126-1131.

P. A könyvtáros szerepe a szabadpolcos könyvtárban.

A szocialista társadalomnak önállóan gondolkodó és cselekvő emberekre van szüksége. A könyvtárnak is, mint nevelő intézménynek arra

kell törekednie, hogy ehhez a fejlődéshez nyújtson segítséget.

A zárt raktári rendszerű könyvtárban az olvasó a könyvek kiválasztásában erősen a könyvtáros segítségére szorult. Ez a segítség - a kölcsönző pultnál folytatott beszélgetés - azonban inkább csak mint kíváncsi volt meg: az olvasók számának a háboru utáni növekedése a kölcsönző pultnál végzett munkát rutin-munkává tette, beszélgetésre nem volt idő, a könyvek kiválasztása gyakran öletszerűen történt. A probléma megoldására a szabadpolcos kölcsönzés kínálkozott.

Az NDK-ban a szabadpolc körül 1950-ben megindult vita lényegében lezárult. A könyvtárosok többsége a szabadpolc mellett döntött. Nem világos azonban még sokak előtt, hogyan teljesíti a könyvtáros nevelői feladatát a szabadpolcos könyvtárban. Sok könyvtáros csak az olvasóra gyakorolt közvetlen hatásban, a kölcsönző-pultnál a könyv kiválasztásáról folytatott beszélgetés formájában tudja elképzelni a könyvtár nevelő funkciójának gyakorlását. Megfelelkezik róla, hogy a könyvtár a maga egészében nevelő intézmény. Az ott folyó valamennyi munkának - így többek között a kölcsönzés előkészítésének is - az ember nevelése a célja. S éppen a kölcsönzés előkészítésének van egészen más jelentősége a szabadpolcos könyvtárban, mint a zárt raktáru könyvtárban. Az előkészítés voltaképpen már az állományalakításban, a beszerzendő könyvek kiválasztásában megkezdődik. Folytatódik a könyveknek a szabadpolcon való felállításában: a csoportok alakításában, a csoportokon belüli elhelyezésben. A könyv elhelyezése vagy példányszáma is elősegítheti vagy akadályozhatja a kölcsönzést.

A könyv címének is megvan a maga propagatív hatása. A könyvtáros feladata, hogy a szabadpolc mellett rámutasson: a könyv kiválasztásában nem hagyatkozhatunk pusztán a címre. A könyvtáros munkáját segíti az annotáció. A könyvek tömör annotálása az egyik legnehezebb könyvtárosi feladat. A rossz vagy félrevezető annotáció éppúgy megrendíti az olvasónak a könyvtárosba vetett bizalmát, mint a téves felvilágosítás. Növeli az annotáció értékét, ha arra is rámutat, milyen műveltségi fokon álló olvasóknak való, milyen speciális ismereteket tételez fel az illető könyv.

Különös jelentősége van a szabadpolcos könyvtárban az olvasói katalógusoknak. A szabadpolcos állománynak minél többféle szempontból való feltárása a könyvtáros egyik legfőbb feladata. A szerzői, cím- és szakkatalógus s azok mutatói mellett igen hasznosak a témakatalógusok, az életrajzi katalógus, az évfordulókhoz stb. összeállított kartotékok. Mindezek lényegesen tehermentesítik a könyvtárost és így több ideje marad, hogy

azokkal az olvasókkal foglalkozzék, akiknek a szabadpolcos könyvtárban is segítségre van szükségük. Csak a szabadpolcos könyvtárban van lehetőség arra, hogy a könyvtáros az olvasóval kettesben beszélgessen, s el tudja dönteni, kinek van szüksége segítségre, s ki az, akit magára hagyhat, kinél kell legyőzni a belső gátlásokat, kívánságainak kifejezésre juttatását illetően. Sokan maguk sem tudják, mit szeretnének olvasni. Ezeknek is több ösztönzést ad a szabadpolcon álló könyvanyag, mint az absztrakt katalógus. Az igazi könyvtáros észreveszi a bizonytalan olvasókat s megfelelő formában segítséget tud nyújtani.

A szabadpolc mellett folytatott kötetlen beszélgetés közben sokkal jobban kiviláglik, mit tud és mire képes a könyvtáros, mint a kölcsönző pultnál, ahol néhány, az olvasó számára érthetetlen hantázással elrejtetheti a könyvtáros tudatlanságát. A szabadpolcos könyvtárosnak nagy könyv- és irodalomismeretre van szüksége. A kölcsönző pultnál keletkezett könyvtárosi nimbusz a szabadpolcnál eloszlik; a katalógusok könyvtáros és olvasó közös munkaeszközzé lesznek. Bizonyos könyveknek, vagy valamely téma szakirodalmának keresése közben a közös munka közelebb hozza egymáshoz a könyvtárost és az olvasót. Vannak olvasók, akik bizonyos területeken kiváló szakemberek s ismereteiket szívesen a könyvtáros rendelkezésére bocsátják. Könyvtáros és olvasó kapcsolatának személyesebbé válása mindkettőjük előnyére szolgál.

A szabadpolcos könyvtárban a könyvtáros nemcsak a kölcsönzés után végez olvasószolgálati munkát. A felvilágosító és tájékoztató munka után a használók nagyobb körének is szolgálatot tehet, esetleg írásban, vagy telefonon. A könyvtárak felvilágosító és tájékoztató tevékenysége sajnos még elég fogyatékos. A nagyobb szabadpolcos könyvtáraknak jól kiépített s folyamatosan kiegészítendő referenzskönyvtárra van szükségük. A kézikönyvek mellett maga a szabadpolcon szakrendben felállított egész könyvállomány a könyvtáros rendelkezésére áll a tájékoztatás céljára. A felvilágosító és tájékoztató tevékenység a könyvtáros sok idejét igénybe veszi. Nem vész azonban kárba az erre fordított idő; növeli a könyvtárnak, mint művelődési intézménynek a tekintélyét.

A szabadpolcos könyvtár a könyvtárostól minél nagyobb általános műveltséget, a munkaeszközök tökéletes ismeretét és valamilyen szakterületen speciális jártasságot kíván meg. Szükségessé teszi ezenkívül a kollektív munkát, a könyvtárosok jó együttműködését. (MÁ)

A SZABADPOLC PROBLÉMÁJA A TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRÁKBAN

F 2557. BAUHUIS, Walter: Für und wider Freihandssysteme. = Z. Bibl. Bibliogr. 8. Jg. 1961. 2. no. 114-126. p.

A szabadpolc rendszerek mellett és ellenük szóló érvek.

Szerző összefoglalója: "A szabadpolc-rendszer körüli vitának - a közművelődési könyvtárakban is - csak az elején tartunk. Még

sokáig vitáznunk kell róla, mert egyelőre nem látunk tisztán ebben a kérdésben. Lehet, hogy a szabadpolc lesz a városi tudományos és a városi közművelődési könyvtár olvasztótégelye. Lehet, hogy ez fogja egységesebbé tenni az egységes könyvtárakat (Einheitsbücherei), úgy-

hogy ezek kettős feladata a kívülálló számára már nem is látszik többé kettősnek. Gyakran előfordul ugyanis, hogy ugyanaz az olvasó hol tudományos igényeket, hol közművelődési igényeket támaszt a könyvtárral szemben. A kétféle igény között nincs éles válaszfal. Az igények gyakran a könyvekben egyesülnek. A helyes reakció erre az, ha minél több könyvet nyújtunk az olvasónak minél kevesebb könyvtárban, jobban mondvá minél kevesebb könyvtár-típusban. A tudományos könyvtárakban a szabadpolccal kapcsolatban arról a rendkívül fontos kérdéstről van szó, hogyan lehetne újra helyreállítani az olvasónak a könyvekkel való közvetlen kapcsolatát. Valamilyen jó megoldás, amely kifelé és befelé egyaránt beválik, igen hasznos lenne a könyvtárak tekintélye szempontjából."

(A cikk teljes fordítása rendelkezésre áll a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban - kölcsönzésre is.)

OLVASÓK. OLVASÁSELEMZÉS

AZ AMERIKAI "NAGY KÖNYVEK" PROGRAMRÓL

KLINGBEIL, Christel: Das amerikanische "Great Books Program". = Bücherei u. Bildung. 14. Jg. 1962. 1. no. 13-19. p.

Az amerikai "Nagy könyvek-program". = Olvasómozgalom az USA-ban.

Az amerikai közművelődési könyvtárak szolgáltatásairól szóló cikkekben s az évenként megtartott "könyvtárhét" elő-

készületeiről, valamint lefolyásáról szóló beszámolókból sűrűn találkozunk az ún. "great books program" (nagy könyvek program) nevének emlegetésével. Érdekes közelebbről is megismerkednünk vele.

A "great books program" célja tulajdonképpen iskolán kívüli népnevelés, a világ-irodalom klasszikusainak bizonyos rendszer szerinti olvastatása és az olvasmányok közös megbeszélése után. "A demokráciában minden állampolgárnak latba esik a véleménye; éppen ezért nem közömbös, milyen foku műveltséggel bírnak" - olvasható egyebek között a program ismertetésében. Nem szakemberek, vagy tudósok nevelését tűzi ki tehát ez a program maga elé, hanem azt, hogy mennél több maga lábán járó s maga fejével gondolkodó egyén akadjon az átlagemberek sorában.

A program célkitűzésének és végrehajtásának jobb megértéséhez szükséges kialakulása egyes mozzanatainak vázlatos történeti áttekintése.

John Erskine, az ismert író és nevelő a század elején a New York-i Columbia-Egyetem egyik college-ében az angol nyelv és irodalom tanáraként működött. Mivel tapasztalata szerint a főiskolai hallgatók műveltségének alapja - a tanulmányi anyag nagyfoku specializáltsága következtében - igen különböző volt, az alapműveltség egyöntetív tétele végéig olyan tanulmányi tervet dolgozott ki, amelynek révén a hallgatók megismerkednek a világ legnagyobb elméinek legkiválóbb alkotásaival. Tervét John Erskine 1919-től kezdve a beauri (Franciaország) egyetemen próbálta ki. Ennek eredményeképpen adta ki 1928-ban "The delight of great books" (A nagy könyvek olvasásának öröme) c. könyvét, amelynek új kiadását később az ALA "The classics of the Western World" (A nyugati világ klasszikusai) címen tette közzé.

J. Erskine tapasztalatainak felhasználásával a chicagói egyetem két tanára, Mortimer J.